

AT FINDE DEN ANTIKKE BY TEGEA

AF ANNE DITTE KOUSTRUP HØJ

Tegea ifølge Pausanias

Den antikke by Tegea ligger ca. 10 km sydøst for den moderne by Tripolis i Østarkadien i Grækenland. Tegeas mytiske historie går tilbage til Arkas, der var søn af Zeus og Kallisto (en af Artemis' nymfer). Hera, der var jaloux over Zeus' affære, forvandlede Kallisto til en bjørn og ville have gjort det samme ved Arkas, hvis ikke Zeus havde gemt ham i det område af Grækenland, som siden kom til at hedde Arkadien efter ham. Arkas blev efterfølgende bedstefar til Aleus, der blev konge af Arkadien. Han gjorde Tegea til sin hovedstad og byggede Athena Alea templet (Pausanias 8.4.8).

Ifølge Pausanias (Paus. 8.45.5) blev der i midten af det fjerde århundrede, efter en brand havde ødelagt det tidligere tempel, bygget et nyt tempel i Tegea. Dette tempel, opført med Skopas som arkitekt, havde doriske, korintisk og ioniske søjler og var mere prægtigt end alle andre templer på Peloponnes.

Blandt templets votivgaver var skindet af det Kalydoniske Vildsvin. Jagten på dette var gengivet på templets gavlundsmyskning. Endvidere de lænker, som lakedaimonerne havde bragt med sig, da de efter et tvetydigt råd fra oraklet i Delfi angreb Tegea. Lakedaimonerne blev dog selv taget til fange og bundet med deres egne lænker (Paus. 8.47.2). Kultbilledet var i elfenben og lavet af Endoeus, der arbejdede i Athen i midten af det sjette århundrede (Paus. 8.46.5). På hver side af kultbilledet stod en statue lavet af Skopas i penthelisk marmor. Den ene forestillede Asklepios, mens den anden var en personifikation af helbred, Hygieia (Paus. 8.47.1).

Efter sin sejr over Markus Antonius tog Oktavian Athena Alea-kultbilledet og stødtænderne fra det Kalydoniske Vildsvin med sig til Rom, hvor han udstillede kultbilledet i sit forum (Paus. 8.46.1, 8.46.4). Dette gjorde han for at straffe Tegea, der sammen med resten af Arkadien, på nær Mantinea, havde allieret sig med Markus Antonius under den romerske borgerkrig.

Ved slaget ved Plataiai stillede Tegea med 1.500 hoplitter og blev derfor nævnt på slangesøjlen, der blev dedikeret som sejrsmonument til Apollon i 478 f.v.t. (Herodot 9.28). Slangesøjlen blev i år 324 e.v.t. flyttet til Konstantinopel af Konstantin den Store.

Undersøgelser og udgravninger af Tegea

Ved tidligere udgravninger, hvoraf den første blev foretaget i 1890, er der fundet flere antikke strukturer i Tegea. Disse strukturer inkluderer Athena Alea-templet, hvoraf det i dag er muligt at se fundamentet og

AT FINDE DEN ANTİKKE BY TEGEA

AF ANNE DITTE KOUSTRUP HØJ

flere søjletromler. Flere dele af templet var af marmor fra det lokale marmorbrud ved Doliana. I området omkring templet er der fundet keramikskår, der dateres til den senmykenske periode, og de tidligste votivgaver fundet i forbindelse med Athena Alea-kulten er fra den geometriske periode. Helligdommens placering udenfor den antikke by vidner om, at kulten går langt tilbage, og dette bliver yderligere understøttet af de tidlige votivgaver. Omtrent en kilometer nord for templet, i området kaldet Palaia Episkopi, ligger der et hellenistisk teater fra ca. 2. århundrede f.v.t.. Resterne af teatret er stadig synlige, da det siden blev omdannet til fundamentet for en byzantinsk kirke. Ifølge Pausanias (8.49.1) ligger teatret ikke langt fra byens markedsplads. I forlængelse af teatret blev der fundet et fundament til en stoa med bevarede statuebaser, der vidner om, at dette var en del af det offentlige rum.

Mellem år 1998 og 2001 blev der foretaget feltarbejde i området omkring Tegea med henblik på at lokalisere udstrækningen af den antikke by. Ved brug af horisontal overfladesøgning blev denne fastslået til at være omtrent 1x1 kilometer, omtrent dækkende området kaldet Palaia Episkopi. Dette bliver også støttet af Victor Bérards undersøgelser i 1890'erne, hvor hans lokalisering af bymurene, der dateres til det tidlige fjerde århundrede, nogenlunde omkredser samme areal. Keramik fra denne søgning viste, at der havde været aktivitet i byen fra omkring senarkaisk tid (slutningen af det sjette århundrede f.v.t.) og frem til senromersk tid (300-500 e.v.t.).

Undersøgelsen resulterede også i placeringen af en antik nord/sydgående vej, og et område med mange teglfund kunne vidne om en romersk villa rustica. (For videre læsning: <http://tercud.ulusofona.pt/publicacoes/Book/5.pdf>)

Der blev udført magnetometriske undersøgelser i området i 2004-2006, og disse viste lange nord/syd orienterede veje. Disse danner et næsten regelmæssigt vejnet med *insulae*, der måler 25x75 meter. Agora blev identificeret i et rektangulært område vest for teatret, hvor det ikke var muligt at se vejforløb på magnetometer-billederne. På baggrund af fundene fra overfladesøgningen og vejnetværkets udseende dateres byplanlægningen af Tegea til den senarkaiske periode. Dette er vigtigt, idet det er tidligere end den tidligt klassiske arkitekt Hippodamos' revolution inden for byplanlægning og dermed den tidligste regelmæssige byplanlægning i Grækenland. Byplanlægningen af Tegea fandt ifølge antikke kilder sted som en sammensmeltning af tidligere beboelser i området til én polis.

Der blev også fundet indicier for en stoa langs den nordlige ende af agora, der nok skal sættes i forlængelse af stoaen nær teatret og tyder på en ændring af agoras udseende i det andet århundrede f.v.t., hvor teatret også blev bygget. Derudover viste magnetometriske undersøgelserne, at der udover bymurene fra det fjerde århundrede også var en tidligere fase, der omkransede et mindre areal. Undersøgelser af om-

AT FINDE DEN ANTikke BY TEGEA

AF ANNE DITTE KOUSTRUP HØJ

rådet mod nord, mellem de to faser af bymuren, viste, at formen på insulae'erne var en smule anderledes end indenfor den tidlige bymur. Byen voksede altså udover den tidlige bymur, hvilket understøttedes af fundene fra overfladesøgningerne.

Den første moderne udgravning begyndte i sommeren 2009 og bestod af to grøfter i området vest for teatret. I den sydligste af disse (Grøft 1) blev der fundet et koncentreret lag af tegl, som kan tyde på, at dette var den antikke agora. Prøvegravninger igennem dette viste, at det seneste lag måtte være fra 11-12. århundrede e.v.t. og derved en del af byens sene fase. Der blev også fundet beviser for slavernes folkevandringer i 5. – 8. århundrede e.v.t.. Dog viste udgravningen 2010, at tegllaget i denne grøft sandsynligvis var vejen, der gik på nordsiden af agora. Der blev desuden fundet slagger i det nordvestlige hjørne af Grøft 1, som tyder på, at der var et byzantinsk metalværksted her.

I den nordlige (Grøft 2) blev der fundet et betongulv fra en bygning, der muligvis var del af et landbrug.

(For videre læsning: <http://www.norwinst.itumkunde.no/sider/tekst.asp?side=55>)

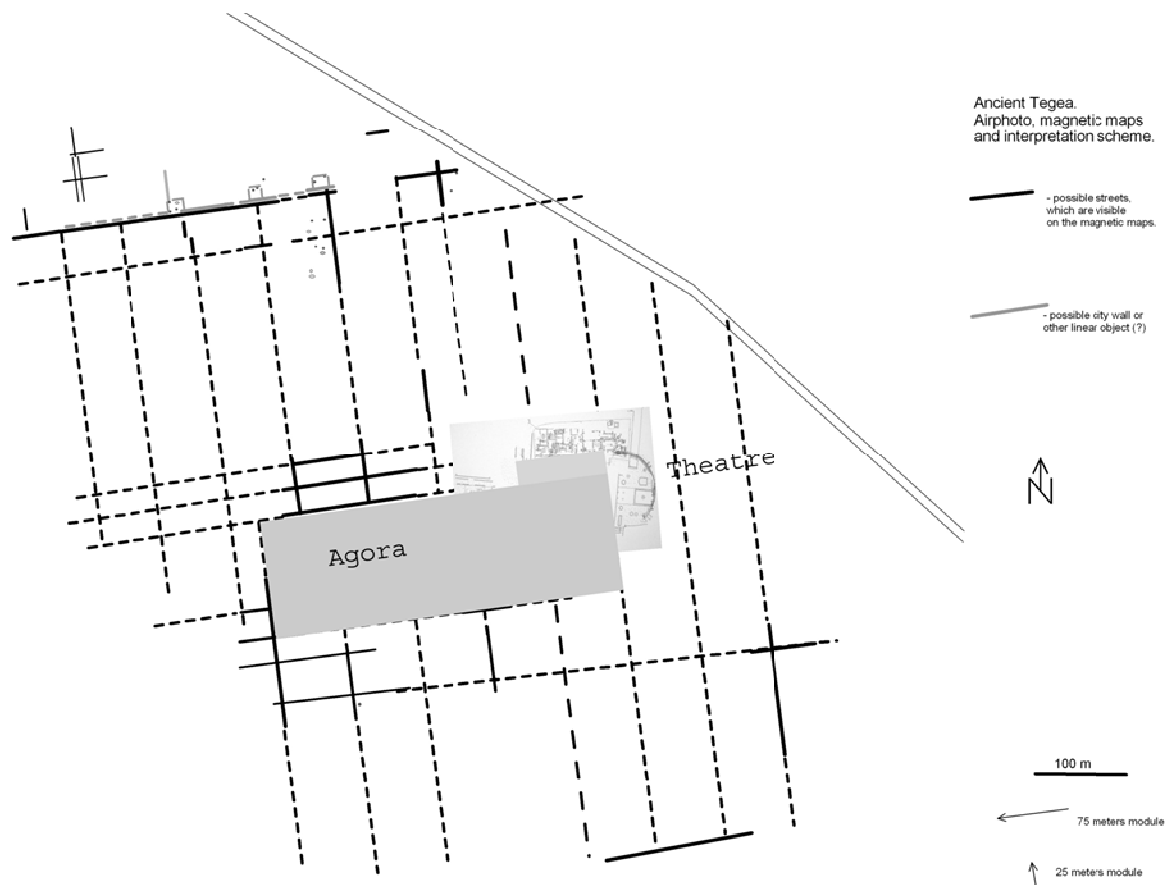
Udgravningen i Tegea 2010 startede med en udvidelse af grøfterne, således at Grøft 1 og Grøft 2 blev sammenhængende, da den tidligere udgravning havde vist, at de herværende stratigrafiske lag var intakte. Ved hjælp af en gravko blev den øverste meter af jorden gravet væk, og samtidig blev området udvidet i bredden til en rektangulær grøft med jordramper. Længere mod nord blev der også åbnet en grøft.

Til venstre, øverst i billedet ses den moderne overbygning af Thyrsos' basilika. Længst borte er den sydlige grøft, hvori der er fundet rester af vejen på nordsiden af agora. Nærmest på billedet ses den nordlige grøft, hvori der er fundet fundamentet af en landbrugsbygning.

AT FINDE DEN ANTikke BY TEGEA

AF ANNE DITTE KOUSTRUP HØJ

Plan over vejnetværket fundet ved magnetometer undersøgelserne i 2004-2006, luftfoto og fortolkning af disse.

Billedet er taget fra den moderne overbygning af Thyrsos' basilika. Nærmest er den sydlige grøft, der i udgravningen 2010 blev forbundet med den nordlige grøft. Længere mod nord, blev der i 2010 åbnet endnu en grøft.

AT FINDE DEN ANTİKKE BY TEGEA

AF ANNE DITTE KOUSTRUP HØJ

Kilder og videre læsning:

Stabbetorp, O. E., T. Risan, M.-L. B. Sollund

2007. In search of Tegea: Delimiting a Greek polis by spatial analysis of an archaeological field survey, i *Landscapes and Lifestyles: The Mediterranean and Beyond*, red. Z. Roca, T. Spek, T. Terkenli, T. Plieninger, F. Höchtl, Lisabon: 73-84.

Whitley, J., S. Germanidou, D. Urem-Kotsou, A. Dimoula, I. Nikolakopoulou, A. Karnave & D. Evelyn

2007. "Arkadia". *Archaeological Reports* 53: 23-24.

Ødegård, K. 2010. "En antikk by trer fram: Norsk arkeologisk forskning og byen Tegea". *Viking* LXXIII: 197-204.

Perseus: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper>

Pressrelease: Excavations at Tegea in 2009, *The Norwegian Institute in Athens, 2008*

<http://www.norwinst.itumkunde.no/sider/tekst.asp?side=55>

Tegea.blog.: <http://tegea.b.uib.no/>